

IŽANGA PRANO KLIMAIČIO ATSIMINIMAMS: BUVUSIO SEKRETORIAUS ATSIMINIMAI APIE DIDĮJĮ VILNIAUS SEIMĄ

DR. AUDRONĖ VEILENTIENĖ

Šiame numeryje publikuojame buvusio Didžiojo Vilniaus Seimo sekretoriaus Prano Klimaičio atsiminimus „Didysis Vilniaus Seimas“, išspausdintus keliuose leidinio „Židinys“ numeriuose 1931 metais. Pranas Klimaitis (1885–1945) buvo spalvinga asmenybė. 1903 m. baigęs Veiverių mokytojų seminariją, dirbo „Vilniaus žinių“ laikraščio redakcijoje, buvo vienas iš Didžiojo Vilniaus Seimo Organizacinio komiteto narių. Vėliau jis įsteigė Lietuvių mokytojų sąjungą, mokytojavo, Vilniuje redagavo laikraštį „Lietuvis“, vėliau, įgijęs matininko specialybę, dirbo Kauno žemės tvarkymo komisijoje. 1916 m. mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, P. Klimaitis baigė karo mokyklą Maskvoje, dalyvavo 1917 m. Rusijos lietuvių Seime Peterburge, Rusijos kariuomenėje organizavo lietuvių karinius dalinius, buvo atskirojo Vytauto Didžiojo lietuvių bataliono kuopos vadas, kelis kartus buvo suimtas ir kalintas sovietų. 1920 m. rugpjūčio mėn. pasikeitus belaisviais ir įkaitais, grįžo į Lietuvą. 1920 m. rugsėjo mėn. mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo kovose su Lenkijos kariniais daliniais. 1922–1925 metais tarnavo Generalinio štabo žvalgybos skyriuje, 1922–1925 metais buvo Šaulių sąjungos vadas, 1925 m. gavo majoro laipsnį¹. 1923 m. Klaipėdos sukilimo metu buvo sukilėlių vado pavaduotojas, vienas iš šios karinės akcijos organizatorių. Aktyvus 1926 m. gruodžio 17 d. valstybės perversmo dalyvis, dėl aktyviai reikšto nepasitenkinimo tautininkų veiksmais 1927 m. sausio mėnesį vėl buvo trumpai kalintas. Vėliau vertėsi žurnalistika.

¹ *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*. T. 4. Vilnius, 2004, p. 238–239.

P. Klimaičio atsiminimus knygoje „Didysis Vilniaus Seimas“ naudojo istorikas Egidijus Motieka², tačiau, mūsų nuomone, visas atsiminimų tekstas yra įdomus savo autentiškumu, detalių tikslumu ir išvadamis. 1931 metais rašyti atsiminimai pateikia labai daug konkrečių ir tikslių detalių apie 1905 metų Didžiojo Vilniaus Seimo idėją, organizavimą, eigą ir reikšmę, todėl leidžia daryti prielaidą, kad autorius turėjo išsaugojęs protokolų užrašus, kuriuos panaudojo rašydamas atsiminimus. Į akis krenta labai kritiškas P. Klimaičio požiūris į pirmųjų Lietuvos partijų – demokratų ir socialdemokratų – atstovus. Atsiminimuose rašoma, kad šių partijų vadovybė priešinosi „Vilniaus žinių“ redaktoriaus Petro Kriaučiūno ir Jono Basanavičiaus idėjai sušaukti Didįjį Vilniaus Seimą. Atsiminimų autorius taip pat analizavo priežastis, kodėl šios partijos priešinosi siūlymui šaukti susirinkimą, apžvelgė jų įsteigimo ir ideologijos raidos etapus. Demokratų partija Didžiojo Vilniaus Seimo metu net skilo – aktyvesni ir jaunesni partijos nariai Ernestas Galvanauskas, Petras Ruseckas ir kt., pritarę Seimo sušaukimui, pradėjo kurti Lietuvos valstiečių sąjungą. Ypač detaliai P. Klimaitis aprašo Seimo organizavimą ir jo eigą, pateikia daug įdomių faktų, susijusių su Lietuvos autonomijos Rusijos sudėtyje idėja. Jis atskleidė, kaip lenkai sugebėjo klausimą dėl Lenkijos autonomijos iškelti Rusijos spaudoje ir kodėl lietuviams tai nepavyko; rašė apie peticijų carui rašymą ir „Vilniaus žinių“ redakcijos vaidmenį šiame procese. Skyriuje „Seimo nutarimai“ autorius atskleidė nutarimų autorystę, aprašė jų redagavimą, priėmimą ir platinimą. Aprašydamas Seimo padarinius, P. Klimaitis pateikė Rusijos inteligentijos požiūrį į Lietuvos autonomiją ir lietuvių tautą; rašė apie lietuvių revoliucinius veiksmus, kilusius po Seimo lietuviškose gubernijose, caro administracijos reakciją ir sulenkėjusių Lietuvos dvarininkų elgesį.

Tikimės, kad atsiminimai bus įdomūs visiems, besidomintiems Lietuvos tautinio atgimimo ir valstybingumo atkūrimo tematika.

² Motieka, E. *Didysis Vilniaus Seimas*. Vilnius, 2005.

Pranas Klimaitis